

Márciusi mustra

1. *Élet és Irodalom*, 2003. március 7. 19. l.: Koltai Tamás szerint Stohl Andrászt ki kellene rúgni a Nemzeti Színházból. Nem azért kellene kirúgni, mert rosszul játssza Shakespeare-t (a színészi teljesítményre vonatkozó kérdés fel sem merül), hanem mert kompromittálta az arcát a Való Világban, vagy hol. Igen, valóban, mélységesen abszurd és elkésztő az egész: ha ellenállásunk egy olyan idolja, mint például Cserhalmi György, annak idején odaadta volna az arcát, mondjuk, egy mosó reklámhoz, Magyarországon alighanem valóban legalább tíz évvel tovább tartott volna a szocializmus.

Persze kérdés mindazonáltal, hogy hogyan is jel egy színész arca. Hogy tényleg alkalmas-e egy reklám vagy egy valóságshow arra, hogy beszennyezzen egy ilyen jelet. Hogy a művészetet nem éppen arra tartjuk-e, hogy újra meg újra megtisztítsa a minduntalan beszennyeződő jeleket. Hogy mit érdemel az a bűnös, aki szándékos Big Brother-rajongással rombolja saját Shakespeare-élményét. Továbbá, hogy mi is egy arc voltaképpen.

2. *Élet és Irodalom*, 2003. február 28. 6-7. l.: A Népszabadság fizetett hirdetésében kilenc zenekritikus kért elnézést Schiff Andrástól, a Fáy Miklós tollából megjelent koncertkritika miatt. A hirdetést a koncertet rendező Strém Koncert Iroda rendelte meg. Nem is értem. Olyan ez, mintha Farkas Zsolt írna egy ledorongoló bírálatot Nádas Péter (vagy méginkább – a zongoraművész végülis: interpretátor – Szegedy-Maszák Mihály) legújabb könyvéről, s erre kilenc irodalomkritikus azonnal úgy érezné, a kiadó meg nem sajnálná rá a pénzt, hogy nyilvánosan bocsánatot kell kérniük a szerzőtől. Hogy is van ez? Mit jelent egy kritika? Lehet másképpen is vitatkozni vele, mint egy másik kritikával? Ha egy kritikának van piaci hatása, bánjunk vele úgy, mint egy piaci szereplővel? Kié az interpretáció? Kié a művész? És kié a kritikus?

Így állunk most. A piaczgazdaság viszonyai között berendezkedni kívánó magyar kulturális életnek alapvető kérdéseket kellene mihamarabb tisztáznia. Ezek közül a fenti kettőnek (kié a jel és kié a kritika) a megtárgyalásáért az elmúlt időszakban az *Élet és Irodalom* tette a legtöbbet: azt hiszem, pillanatnyilag ők a legjobbak a kultúra külügyeiben. És akkor belügyi aktivitásukról még nem is szóltam. De most szólok: tanulságos volt a Nádas Péter új német kötetéről szóló német recenziókból adott válogatás (*A legnagyobb dolgokról a legegyszerűbb szavakkal*, február 14. 29. l.), kitűnő Dérczy Péter Oravecz-köszöntője és Oravecz Imre *A windsori kapcsolat* című írása (február 21. 8-9. – lásd még Kulcsár-Szabó Zoltán tanulmányát *A megfelelő napról* a márciusi *Tiszatájban*), a március 7-i szám pedig igazi mestermű: Koltai Tamás már idézett, kitűnő írásán kívül van benne egy nagyszerű Schiff-interjú (*A művész is részese a társadalomnak*, J. Györi László munkája – nem igazán tudom, Fáynak miben lehetett igaza), két fontos írás egy fontos régi-új könyvről (Csuhai István és Teslár Ákos hívják fel a figyelmet Németh Gábor: *Elnézhető látkép* című kultikus remixére), továbbá Tamás Gáspár Miklós értekezik a magyar szociáldemokrácia lehetőségeiről – s közben hihetetlenül magas színvonalon képvisel egy nagyon határozott és világos politikai álláspontot, amire (márminthogy a képviselés színvonalára) nagyon szívesen sorolnék további kortárs példákat is, de így hirtelenjében egyetlen egy sem jut az eszembe.

Mindezenközben aztán, persze, ráéhezik az ember az irodalmi havilapok méltóságteljes nyugalmára. A februári *Holmi* elsősorban Tolnay Károly levelezésének második részével szolgálja ki ezt az igényt. (Például: „*Princeton, vasárnap, 1959. jan. 25. Tavasziasan szép,*

langyos levegő. A Brown-Ferry teremben írom e sorokat. A nap besüt. Ma. No. 5-ömet olvasom. (V-ik kötet.) Nehéz szülés volt. És elgondolom, hogy mennyi reményt eltemettem, mennyire nem »sikerült«, amit szerettem volna, a gloriózus pálya, a haza jótevője stb. – és hogy most már közel 60 éves vagyok, és szinte észrevétlenül suhant el felettem az életem – itt-ott skandalumokkal körülöttem. Viszont fény voltam és nap voltam és energiaforrás [...]” Így, és eképp tovább.) Polcz Alaine Weöres-visszaemlékezése mélyen felkavaró, **Eörsi István** robbanékony írása pedig egész egyszerűen a közelmúlt egyik legjobb magyar nyelvű esszéje – nesze neked, méltóságteljes nyugalom. A márciusi *Jelenkor* a Gara-hagyaték harmadik szeleteként ezúttal Weöres Sándor és Károlyi Amy leveleit hozza: az Ottlik- és Mészöly-levelek után még megdöbbenőbb, hogy mekkora terheket is hordozott az az egy szál, szorgos párizsi magyar, ezen felül Földényi F. László a romantikus töredékről, Anghy András Zsemlye Ildikó alkotásairól értekezik egy-egy kitűnő esszében, Németh Gábor pedig úgy képes bemutatni Csaplár Vilmos: *Igazságos Kádár János* című könyvét, hogy egyben kedvet csinál és felkészít a *Vadregény* olvasására is: a készülő Csaplár-mű pompás részlete szintén megtalálható a számban. A márciusi *Alföldből* nekem ezúttal Podmaniczky Szilárd kisprózáinak *Baromfivagdalt* című gyűjteménye tetszett a legjobban. „*A fény oldalról esik be, mint zsákos ember a pinceablakon*”: három oldalnyi vérbő és elképesztően sűrű próza, amit többen csak a kaosz-elméletek bevonásával vélnek magyarázhatónak, holott teljesen nyilvánvaló, hogy trópusok és történetek olyan különös, egymást teremtő együttműködtetéséről van itt szó, amelyre tényleg nincs példa a mai magyar irodalomban – ám nagyon jól olvasható a XVII. század elejének legkülönösebb, s Kovács András Ferenc által is oly nagyra tartott magyar irodalmi szövegei felől. A közelmúlt *másik* legjobb magyar nyelvű esszéjét pedig Anghy András írta, *Egy hintóról*, amely William Hogarth XVIII. századi festő és rézmetsző tulajdonát képezte – azt hiszem, a szöveg számos ponton felettébb tanulságosan szól hozzá a Schiff-vitához. A Stohl-ügyhöz pedig talán érdemes lenne belenézni Simon Attila alapos és invenciózus dolgozatába, merthogy az meg arról szól, hogy hogyan jelenítődik meg az identitás – Arisztophanésznál.

Mi kell még? A szabadkai *Üzenet* szerkesztői 2002 telén azt kérdezték kedves szerzőiktől, rá is van ütve a nagy piros pecsét a címlapra, hogy „HOGY VAGY?”. Olvasd el, és akkor majd megtudod.